

дакція від 12.08.2015) : Постанова Кабінету Міністрів України // Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248409199>.

11. Самохин В.Ф. Педагогические инновации в системе профессионального образования: цели и сущность / В.Ф. Самохин, В.П. Чернолес // Инновации в образовании. – 2006. – № 6. – С. 4–9.

12. Шилов К.В. Классификация инноваций / К.В. Шилов // Инновации в образовании. – 2007. – № 3. – С. 52–58.

13. Klimek J. Dynamika przemian społeczno-gospodarczych w procesie edukacji – refleksje sociologiczne / J. Klimek, J. Nikolajew // Studia Zarządzania i Finansów Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. – 2014. – S. 71–79.

УДК 378.1

ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Ковальчук О.М., к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки вищої школи
Академія рекреаційних технологій та права

У статті розглянуто поняття «інноваційна культура» та її формування впродовж професійної підготовки у вищому навчальному закладі. Закцентовано увагу на її особливостях та розкритті в поведінці та характері фахівців. Висвітлено особистісні якості, які сприятимуть формуванню інноваційної культури та підвищенню рівня професіоналізму фахівців.

Ключові слова: професійна культура, інноваційна культура, інноваційна діяльність, формування інноваційної культури.

В статье рассмотрено понятие «инновационная культура» и ее формирование в течение профессиональной подготовки в вузе. Акцентировано внимание на ее особенностях и раскрытии в поведении и характере специалистов. Указаны личностные качества, способствующие формированию инновационной культуры и повышению уровня профессионализма специалистов.

Ключевые слова: профессиональная культура, инновационная культура, инновационная деятельность, формирование инновационной культуры.

Kovalchuk O.M. INNOVATIVE CULTURE OF FUTURE SPECIALISTS – IMPORTANT COMPONENT OF THEIR PROFESSIONALISM

The concept of “innovative culture” and its formation during the professional training in the higher educational institution has been considered in the article. Its peculiarities have been emphasized and their revealing in the specialists’ behavior and character. The personal qualities have been highlighted that assist of the formation of innovative culture and professionalism of specialists.

Key words: professional culture, innovative culture, innovative activity, formation of innovative culture.

Постановка проблеми. На початку третього тисячоліття із швидкою інформатизацією та комп’ютеризацією, науково-технічним прогресом, демократизацією суспільного життя перед освітою постають нові вимоги та завдання, адже вона несе найбільший вплив на особистість і суспільство. Саме тому необхідно нові підходи до підготовки сучасних фахівців, які здатні до творчої діяльності, відповідальності перед вимогами часу, поглиблення та вдосконалення своїх професійних компетентностей, постійного саморозвитку. Суттєвою в зазначеному аспекті є інноваційна освіта, що ґрунтується на інтеграції найбільш сучасних і ефективних технологій з інтенсивною науковою діяльністю відповідно до потреб економіки і культури суспільства. Іннова-

ційні педагогічні технології стають типовим явищем освітньої практики, готовність до їх застосування – вимогою до всіх сучасних фахівців.

Непідготовленість багатьох освітян до інноваційної освітньої діяльності можна пояснити такими причинами: недостатність сучасних інформаційно-методичних матеріалів щодо нетрадиційних методик навчання; недостатня професійна та методична компетентність; відсутність матеріальної винагороди і заохочення у розробці інноваційних технологій та впровадження їх у навчальний процес.

До згаданих причин варто додати, на нашу думку, ще й низьку мотивацію та відсутність цілеспрямованої підготовки студентів до такої діяльності. Проте проблема

модернізації освіти, як і будь-яка масштабна соціальна проблема, не може бути вирішена, якщо робити ставку на окремих творчих, інноваційно-налаштованих людей. Необхідно налагодити процес управління формуванням і розвитком інноваційної культури фахівців, створити відповідний соціально-професійний і психологічний механізм. На підставі сказаного узагальнюємо про необхідність володіння інноваційною культурою як невід'ємною частиною загальною культури людини, яка дозволить кожному з нас успішно оволодівати різними видами діяльності і областями знань. Результатом вирішення цього завдання мають стати успішна адаптація та затребуваність майбутніх фахівців XXI століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Безумовним підґрунтям стали узагальнення зроблені нами в ході аналізу професійних надбань відомих теоретиків і практиків із проблем: розвитку вищої педагогічної освіти (В. Бондаря, С. Вітвицької, О. Дубасенюк, О. Глузмана, В. Кременя, В. Лугового, В. Майбороди, Н. Ничкало, В. Семиченко, В. Сластьоніна, Н. Тализіної та ін.), професійної підготовки (С. Архангельського, І. Богданової, І. Зязюна, Н. Кузьміної, А. Ліненко, О. Пехоти), підготовки до інноваційної педагогічної діяльності (Х. Бернета, В. Беспалько, Х. Білла, І. Богданової, С. Вітвицької, І. Гавриш, Л. Даниленко, І. Дичківської, М. Кларіна, Н. Клокар, В. Ніколко, Л. Подимова, Н. Юсуфбекової), професійної культури (Є. Бондаревської, І. Зязюна, В. Гриньова, Н. Єфименко, І. Михайліченко, М. Скрипкіної, Т. Ткаченко), інноваційної культури (В. Балабанова, Н. Гавриша, А. Кальянова, Б. Лісіна, В. Носкова, Ю. Ситника).

Постановка завдання. Логіка дослідження зумовлює формулювання мети, яка полягає в розкритті особливостей інноваційної культури фахівців, її формуванні та вмінні застосування в повсякденній професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом зрозуміла тенденція досліджень, які присвячені проблемі формування у випускників вищих навчальних закладів необхідних різновидів культури (математичної, комунікативної, інноваційної, інформаційної, управлінської, правової, екологічної, гендерної, педагогічної, психологічної, професійної і т. ін.) як певної особистісної характеристики сучасного фахівця.

Зокрема, професійна культура, яка була предметом досліджень (Є. Бондаревської, І. Зязюна, В. Гриньова, Н. Єфименко, І. Михайліченко, М. Скрипкіної, Т. Тка-

ченко), досить тривалий час визначалася як сукупність цінностей, норм і правил, що ефективно регулюють діяльність, спілкування та поведінку фахівця в межах певного соціального середовища й співтовариства професіоналів через прояв такту, інноваційності мислення, освіченості та вихованості [1]. При цьому наголошувалося на тому, що під час розв'язання проблем формування особистості фахівця найбільш значущим є факт його включення у сферу професійної дійсності не лише як носія професійної культури, але й як суб'єкта її творення, для чого необхідно опанування ним передового професійного досвіду й відповідної спадщини щодо створення інновацій. Виходячи із цього, наявність високого чи достатнього рівня культури суттєво впливає на успішність кар'єри у сфері професійної діяльності фахівця, зумовлює його соціальну зрілість і творчий ріст.

У рамках даного підходу, розуміння дослідниками феномену культури особистості було покладено її розуміння як найвищого рівня людської освіченості та компетентності. За дослідженнями Б. Гершунського, «культура – найвищий вияв людської освіченості і професійної компетентності. Саме на рівні культури може в найбільш повному вигляді виявитись індивідуальність» [3, с. 74].

На думку Н. Крилової, «культура особистості постає особливою сукупністю, ансамблем соціальних якостей, що виявляються в її життєдіяльності не стільки в кількісних і формальних, скільки в складних якісних параметрах, які визначають продуктивність її соціальної діяльності. Саме тому культура особистості виявляється не тільки через суму знань, переконань, набутих здібностей, умінь та навичок, засвоєних методів і способів діяльності, а постає змістовим наповненням її життєдіяльності, стилю й образу життя людини. Це кумулятивне утворення, що забезпечує якість конкретних форм діяльності та поведінки індивіда, рівень, повноту й цілісність розвитку його особистості. Культура особистості – це міра досягнутого розвитку людини, її внутрішнього світу, соціального потенціалу і готовності до різноманітної діяльності із збереження й поширення світу цінностей» [4].

Говорячи про культуру особистості, необхідно вважати відмітити необхідну поведінку, в нашому аспекті – інноваційну. Успіх реалізації будь-якого нововведення тісно пов'язаний з інноваційною поведінкою, яка є дією, де проявляються особистісні відносини суб'єкта до змін, що відбуваються. Її вибір тісно пов'язаний із рівнем

інноваційності кожного суб'єкта, схильності його до новаторства.

Важливо підкреслити значущість інноваційного мислення, яке, на протиположності науковому, характеризується орієнтацією суб'єкта на комерційно ефективне створення нововведення. На відміну від інших видів творчої діяльності (наукової, художньої, винахідницької та ін.), для яких характерні непередбачуваний результат і висока значущість емоційної оцінки, інноваційна діяльність орієнтується на раціонально оцінювані дії, що дозволяють забезпечити впевнено прогнозований результат, який реально залежить від попереднього стану зовнішнього середовища, в тому числі і наявних ресурсів. Інноваційне мислення, що генерує нові знання, безпосередньо залежить від рівня професіоналізму інноватора, його здатності до систематичного отримання нової інформації, психологічної та діяльнісної спрямованості на розвиток та пошук нового. Інноваційна діяльність вимагає вироблення інноваційної культури – знань, умінь й досвіду цілеспрямованої підготовки комплексного упровадження й усебічного освоєння нового в різних галузях людської життєдіяльності при збереженні в інноваційній системі єдності старого, сучасного й нового. Тому вбачаємо важливим розгляд поняття «інноваційна культура». Це поняття викликало зацікавленість науковців у XX столітті як форма організації культури, як адаптація до прискорення змін у суспільстві, яка забезпечує розвиток суспільства завдяки інноваційному вирішенню питань.

Інноваційна культура відображає не лише рівень розвитку інноваційних процесів, але й міру участі в цих процесах людей, їх задоволення від цього. Сучасна особистість формується в умовах пристосування своїх внутрішніх цінностей до умов інноваційного середовища. Головним каналом цих процесів і виступає культуротворчість як «адаптивна стратегія» особистості [5, с. 13]. Реалізація її у всіх сферах діяльності на сучасному етапі знайшла втілення в інноваційній культурі, яка розглядається як опосередкована субстанція між оточуючим середовищем, яке базується на інноваційних засадах, та внутрішньою готовністю особистості до існування в цих умовах. Вона забезпечує сприйнятливості людей до нових ідей, їх готовність і здатність підтримувати й реалізовувати інновації у всіх сферах життя. Отже, інноваційній культурі властива якісна визначеність як особлива ознака системи.

Інноваційна культура – це система цінностей, що відповідають інноваційному розвитку суспільства, держави, регіонів,

галузей економіки, підприємств, установ, організацій і відображають індивідуально-психологічні якості, інші найважливіші соціальні цінності людини, які сприяють формуванню та розвитку інноваційно-активної особистості [6].

Важливість розвитку інноваційної культури студентів і викладачів помічає А. Вірковський [2, с. 50], який вважає інновації не просто нововведеннями, а суттєвою конкурентною перевагою і закликає для організації інноваційної діяльності педагогів і студентів створити культурне інноваційне середовище. Особлива роль у цьому процесі відводиться вищим педагогічним навчальним закладам, оскільки «ступінь інноваційної культури, досягнутої в сучасному ВНЗ, значно впливає на ефективність підготовки майбутніх фахівців, форм та засобів навчально-методичного забезпечення окремої спеціальності і напрямку підготовки за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем, визначає міру визнання загальнолюдських цінностей і пріоритетів стосовно інноваційної діяльності» [6].

Логіка дослідження зумовлює діагностувати інноваційну культуру навчального закладу за такими критеріями:

- 1) цінності, яких дотримується більшість співробітників організації;
- 2) переконання співробітників щодо можливості досягти власного успіху в даній організації;
- 3) цілі, що трансформуються в плани й процедури;
- 4) мова, якою спілкуються члени колективу;
- 5) спільні ритуали, традиції, документація організації [7, с. 106].

Сказане дозволяє стверджувати, що цілеспрямоване формування інноваційної культури навчального закладу можливе за умови оптимального підбору системи методів управління, викладання та спілкування, їх послідовності та комбінації відповідно до поставленої мети.

Важливим завданням вищого навчального закладу є підготовка студентів до впровадження нових технологій навчання та виховання. Формування в студентів готовності до інноваційної діяльності передбачає, насамперед, глибоке вивчення теоретичних питань удосконалення навчально-виховного процесу, позитивних сторін педагогічних теорій, ідей і технологій, які вже досліджувались і впроваджувались у педагогічну практику.

В умовах сьогодення жодна діяльність неможлива без аналізу значного обсягу інформації та її обробки за допомогою комп'ютерів, що підвищує рівень іннова-

ційної культури. Використання обчислювальної техніки в різних галузях діяльності людини пройшло суттєвий шлях, що визначався не тільки розвитком техніки, але й розвитком принципів і методів обробки інформації як із погляду галузей застосування, так і з погляду широти використання.

На сьогодні програмне забезпечення не вимагає наявності спеціально підготовленого оператора й повинне бути зрозумілим фахівцеві в предметній області, який користується комп'ютером як інструментом.

Важливим аспектом використання персональних комп'ютерів став розвиток глобальних мереж, їхнє використання не в режимі пошти, а в режимі реального часу. Завдяки розвитку телекомунікації та зниженню вартості зв'язку став можливим доступ до великого обсягу інформації з використанням сучасних інформаційно-пошукових систем. Цей аспект діяльності надзвичайно важливий для розвитку інноваційної культури в науковій і навчальній роботі, підвищення кваліфікації.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, перехід сучасного суспільства до інформаційної епохи висуває в якості одного із завдань, що стоять перед системою освіти, завдання формування інноваційної культури фахівця, яка розкривається в його характері та поведінці. Нашій державі потрібні культурні, творчі, духовно багаті, далекоглядні люди, які здатні самостійно ухвалювати відповідальні рішення, прогнозувати наслідки, здатні до співпраці, до професійного саморозвитку; особи, які відрізняються мобільністю, конструктивністю, відповідальністю за свою роботу. За-

значені якості сприятимуть формуванню інноваційної культури та підвищенню рівня професіоналізму фахівців.

Перспективою подальших розвідок вбачаємо в дослідженні особистісних характеристик майбутніх фахівців у формуванні управлінської культури як важливої складової частини успішної інноваційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Введение в педагогическую культуру ; под ред. Е.В. Бондаревской. – Р/нД : РГПУ, 1995. – 170 с.
2. Вірковський А.П. Інноваційна діяльність педагога і студента як умова формування інноваційної культури / А.П. Вірковський // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. Вип.24, 2005. – С. 49.
3. Гершунский Б.С. Педагогическая прогностика. Методология, теория, практика / Б.С. Гершунский. – К. : Висш. шк., 1986. – 197 с.
4. Крылова Н.Б. Формирование культуры будущего специалиста / Н.Б. Крылова. – М. : Высш. шк., 1990. – 142 с.
5. Леонтьева В.М. Культуротворчість: природа, системи, процеси : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. філос. наук : спец. 09.00.04 / В.М. Леонтьева. – Харків, 2004. – 32 с.
6. Носков В.И. Инновационные технологии в гуманитарном вузе / В.И. Носков, А.В. Кальянов, О.В. Мирошниченко и др. ; под ред. проф. В.И. Носкова. – Донецк : ООО «Лебедь», 2002. – 288 с.
7. Освітній менеджмент : навчальний посібник / За ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К. : Шкільний світ, 2003. – 400 с.
8. Ситник Ю. Інноваційна культура вчителя як підґрунтя ефективної роботи в сучасній школі / Ю. Ситник // ІМІДЖ сучасного педагога. – 2006. – № 3-4. – С. 48–50.